[इंग्रजीमध्ये टंकलिखित न्यायनिर्णयाचे मराठीत भाषांतर]

श्रीमती पूनामल व इतर.

विरुद्ध

भारत सरकार आणि इतर.

३० एप्रिल १९८५

[डी. ए. देसाई आणि रंगनाथ मिश्रा, जे. जे.]

नागरी सेवाः

कौटुंबिक निवृत्तिवेतन – योजनेचे अंशदान देणारी व्यक्ति कौटुंबिक निवृत्तिवेतन योजनेसाठी पात्र – योजना व्यापक करणे अंशदानाची पूर्व अट रद्द करणे – योजनेची पात्रता अंशदान नं देणाऱ्यांसाठी नाही - हे संविधानाच्या अनुच्छेद १४ चे उल्लंघन करते का.

१ जानेवारी १९६४ पासून दोन समांतर कुटुंब निवृत्ती वेतन योजना लागू झाल्या, म्हणजेच अ) पूर्व-सुधारणा योजना, जी १.१.१९६४ पूर्वी निवृत्त झालेल्या किंवा मृत्यू-निवृत्ती उपदानामधून अंशदान न देणाऱ्या, अंदाजे गैर-अंशदान देणारी योजना म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या योजनांसाठी लागू राहिली. दुसरी म्हणजे अंशदान देणारी योजना. या दोन्ही योजना नागरी सेवा पेन्शन नियम १९७२ च्या अनुक्रमे नियम ५४ आणि ५५ मध्ये समाविष्ट आहेत. २२

सप्टेंबर १९७७ रोजी आणखी एक धाडसी आणि कल्पक पाऊल उचलले, ज्याद्वारे मृत्यू-नि-निवृत्ती उपदानामधून दोन महिन्यांच्या पगारासमान रक्कमेची पूर्वअट रद्द करण्यात आली. परंतु, १९६४ च्या योजनेनुसार अंशदान देण्यास सहमत न झालेल्या सरकारी कर्मचाऱ्यांच्या विधवांना निवृत्तीवेतन योजनेचा लाभ देण्यास नकार देण्यात आला आणि ही अक्षमता १९७७ मध्ये ही योजना अंशदायी राहिली नाही तेव्हा केलेल्या बदलांनंतरही कायम राहिली. अशा विधवांनी सर्वोच्च न्यायालय आणि मुंबई उच्च न्यायालयात धाव आणि रिट याचिका दाखल केल्या. उच्च न्यायालयाने रिट याचिका फेटाळली.

या न्यायालयात दाखल केलेली याचिका आणि अपील निकाली काढले,

निष्कर्ष: १) २२ सप्टेंबर १९७७ पासून कुटुंब निवृत्तीवेतन योजना गैर-अंशदायी झाली असल्याने, १९६४ च्या सुधारणा योजनेचा लाभ घेतलेल्या सरकारी कर्मचाऱ्यांच्या विधवा आणि आश्रितांना तो लाभ नाकारण्याचा कोणताही प्रयत्न आवश्यक अंशदान देऊन किंवा देण्यास सहमत होऊन केला असता, ते समान परिस्थितीत असलेल्या व्यक्तींना समानता नाकारण्यासारखे होईल आणि म्हणूनच त्यामुळे अनुच्छेद १४ चा भंग होईल. जर २२ सप्टेंबर १९७७ नंतर मृत्यू झालेल्या सरकारी कर्मचाऱ्यांच्या विधवा आणि त्यांच्यावर अवलंबून असलेल्या व्यक्तिंना अंशदान देण्याची जबाबदारी न घेता कुटुंब निवृत्तीवेतनाचा लाभ मिळण्यास पात्र असतील, तर सरकारी कर्मचाऱ्यांनी अंशदान देण्यास सहमत न झाल्याच्या कारणावरून लाभ नाकारण्यात आलेल्या विधवांना वेगळेपणाने वागता येणार नाही कारण ते

ज्यांना समान वागणूक मिळविण्याचा हक्क आहे त्यांच्यामध्ये भेदभावपूर्ण वर्गीकरण निर्माण करणारे होईल: (१०४६ ब-ड)

२. जिथे सरकारी कर्मचाऱ्याने सेवा दिली, त्याची भरपाई म्हणून कुटुंब निवृत्तीवेतन योजना आखण्यात आली आहे, तेथे विधवा आणि अवलंबून असलेल्या अल्पवयीन मुलांनाही कुटुंब निवृत्तीवेतन हक्क म्हणून समान्यपणे मिळण्याचा हक्क आहे. प्रत्यक्षात, आम्ही निवृत्तीवेतनाला केवळ एक वैधानिक अधिकार म्हणून नव्हे तर घटनेतील वचनाची पूर्ती म्हणून पाहतो कारण ते बेरोजगारी, वृद्धापकाळ, अपंगत्व किंवा अशाच इतर अपात्र गरजा असलेल्या प्रकरणांमध्ये सार्वजनिक सहाय्यतेचे स्वरूप घेते. संबंधित नियम केवळ घटनात्मक आदेश प्रभावी करतात. डी. एस. नकारा (१९८३ (२) एस्. सी. आर. १६५) च्या निकालात पेन्शनकडे अश्या दृष्टीने पाहिले गेले आहे. (१०४५ ग-ह १०४६ अ)

दिवाणी मूळ **अधिकारक्षेत्र: रिट** याचिका **५८७०-९३/८१.**

भारतीय संविधानाचे अनुच्छेद **३२** अंतर्गत**.**

सह

दिवाणी अपील क्र**. २२२६/८५**

मुंबई उच्च न्यायालयासमोरील रिट याचिका क्र. ४२१५/१९८३ मधील न्यायनिर्णय व

आदेशाविरुद्ध.

याचिकाकर्त्यांसाठी योगेश्वर प्रसाद, एच. साळवे, पी. एच. पारेख, श्रीमती. राणी छाब्रा, श्री दाता कृष्णमूर्ती, श्री ए. सुभाषिनी, ए. एस. पुंडिर, जे. एस. बाली, एस. बालकृष्णन, प्रमोद सरूप आणि आर. एस. सोधी.

अपीलकर्त्यासाठी व्ही. बी. जोशी.

या न्यायालयाचा न्यायनिर्णय न्या. देसाई यांनी पारित केला.

कलमे ३८, ३९ आणि ४१ मध्ये गुलाबी भाषेत चित्रित केलेल्या सामाजिक-आर्थिक न्यायाचे आश्वासन केंद्र सरकार आणि अर्थ मंत्रालयाने या याचिकांमध्ये आणि विशेष अनुमतीसाठी अर्जामध्ये घेतलेल्या भूमिकेमुळे प्रत्यक्ष कृतिमूलक कार्यक्रमात रूपांतरित होत आहे आणि ते समाधानकारक व स्तुत्य आहे. समाजातील उपेक्षित घटकांमध्ये महिला मोठ्या प्रमाणावर आहेत. त्या मोठ्या वर्गात विधवा महिला कदाचित सामाजिक आणि आर्थिक दोन्ही दृष्टींनी सर्वात जास्त दुःख भोगणाऱ्या आहेत. त्यांना केंद्र सरकार आणि अर्थ मंत्रालयासाठी उपस्थित राहिलेले श्री. बी. दत्ता यांनी न्यायालयात केलेल्या दोन विधानांद्वारे अतिशय आवश्यक असलेली मदत पुरवण्यासाठी मदतीच्या हाताची गरज आहे. सुनावणीच्या संपूर्ण कालावधीत श्री. बी. दत्ता यांनी सकारात्मक, रचनात्मक आणि सहाय्यक भूमिका घेतली आणि तेही आमच्या प्रशंसेस पात्र आहेत.

डी. एस्. नकारा विरुद्ध भारत सरकार (१९८३ (२) एस्. सी. आर. १६५) या प्रकरणात या न्यायालयाच्या संविधान खंडपीठाच्या निर्णयाच्या अनुक्रमे, सामाजिकदृष्ट्या लाभार्थी दृष्टिकोनासाठी पात्र असल्याचा दावा करणाऱ्या व्यक्तींकडून अनेक याचिका दाखल करण्यात आल्या. अशाच एका गटात पूर्वीच्या सरकारी कर्मचाऱ्यांच्या विधवांचा समावेश होता, ज्यांना कौटुंबिक निवृत्तीवेतन मिळत नाही.

कौटुंबिक निवृत्तीवेतन ही संकल्पना वर्ष १९५० मध्ये आली. जेव्हा सरकारी कर्मचारी नोकरीत असताना किंवा निवृत्तीनंतर लगेच मरण पावतो, तेव्हा पारंपरिक भारतीय कुटुंबात एकमेव कमावता सदस्य मरण पावल्यावर, विधवा किंवा अल्पवयीन मुले नुसते अनाथ होत नाहीत तर अनेकदा गरिबी आणि उपासमारीचा त्यांना सामना करावा लागतो. पारंपरिक दृष्टीने विधवा क्वचितच रोजगार मिळवू शकत होती. तिला सर्वात जास्त त्रास होत होता कारण तिला तिच्या पतीची साथ मिळणे थांबले आणि ती आर्थिकदृष्ट्याही अनाथ झाली. सामाजिक - आर्थिक न्यायाच्या उपाययोजना म्हणून विधवांना संकटातून बाहेर काढण्यासाठी आणि अल्पवयीन मुले सज्ञान होईपर्यंत त्यांना काही मदत देण्यासाठी कुटुंब निवृत्ती वेतन योजना आखण्यात आली. ही कुटुंब निवृत्तीवेतन योजना आखण्यामागची ही मूलभूत प्रेरणा होती असे दिसते. वेळोवेळी त्यात सुधारणा करण्यात आल्या. तथापि, ही सुधारणा या शर्तीवर होती की, सरकारी कर्मचाऱ्याने त्याच्या हयातीतच मृत्यू-निवृत्ती उपदानामधून दोन महिन्यांच्या पगारासमान रक्कम किंवा ५,०००/- रुपये, जी कमी असेल त्या रकमेचे अंशदान करण्यास मान्यता दिली आहे. या अटीसाठी सहमती न देणाऱ्या सरकारी कर्मचाऱ्यांना कुटुंब

निवृत्तीवेतन योजनेचा लाभ देण्यास नकार देण्यात आला.

१९६४ मध्ये सुरू झालेल्या सुधारणांवर लक्ष केंद्रित केल्यास असे दिसते की, १९६४ पूर्वी मरण पावलेल्या सरकारी कर्मचाऱ्यांच्या विधवा आणि अल्पवयीन मुले सुधारित योजनेचा लाभ घेण्यास पात्र नव्हते. सुधारीत योजनेतून वंचित ठेवण्यात आलेला दुसरा वर्ग म्हणजे कुटुंब निवृत्तीवेतन योजना, १९६४ या योजनेतून विशेषत: नाकारलेले सरकारी कर्मचारी. याचा परिणाम असा झाला की, १ जानेवारी १९६४ पासून दोन समांतर योजना लागू झाल्या, म्हणजेच अ) पूर्व-सुधारणा योजना, जी १.१.१९६४ पूर्वी निवृत्त झालेल्या किंवा मृत्यू-निवृत्ती उपदानामधून अंशदान न देणाऱ्या, अंदाजे नं-अंशदान देणारी योजना म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या योजनांसाठी लागू राहिली. दुसरी म्हणजे अंशदान देणारी योजना. या दोन्ही योजना अनुक्रमे नागरी सेवा निवृत्तीवेतन नियम १९७२ च्या नियम ५४ आणि ५५ मध्ये समाविष्ट आहेत.

सामाजिक सुरक्षेच्या स्वरूपात सामाजिक-आर्थिक न्याय आणण्यासाठीच्या आपल्या प्रगतीमध्ये, केंद्र सरकारने २२ सप्टेंबर १९७७ रोजी आणखी एक धाडसी आणि कल्पक पाऊल उचलले, ज्याद्वारे मृत्यू-निवृत्ती उपदानामधून दोन महिन्यांच्या पगारासमान रक्कमेची पूर्वअट रद्द करण्यात आली. अशा लाभदायक बदलाची गरज ओळखून, १९७७ च्या सुधारणा आणणाऱ्या ज्ञापनात केंद्र सरकारचा निर्णय खालीलप्रमाणे नोंदवला आहे:

जे. सी. एन. च्या "राष्ट्रीय परिषदेत कर्मचारी पक्षाने सुचवले आहे की, ही कुटुंब

निवृत्तीवेतन ही एक सामाजिक सुरक्षा योजना आहे आणि कर्मचाऱ्यांना या योजनेसाठी अंशदान देण्यास सांगितले जाऊ नये. राष्ट्रीय परिषदेच्या शिफारशींच्या अनुषंगानें आराखडा तयार करण्यात आला आहे आणि मृत्यू-निवृत्ती उपदानामधून कुटुंब निवृत्तीवेतनासाठी अंशदान म्हणून कोणतीही कपात करू नये असा निर्णय राष्ट्रपतींनी घेतला आहे ."

त्यानुसार, २२ सप्टेंबर १९७७ पासून अंशदायी योजना बंद झाली. एक अगदी समरूप परिस्थिती निर्माण झाली. १९६४ च्या योजनेनुसार अंशदान देण्यास सहमत न झालेल्या सरकारी कर्मचाऱ्यांच्या विधवांना निवृत्तीवेतन योजनेचा लाभ देण्यास नकार देण्यात आला आणि ही अक्षमता १९७७ मध्ये ही योजना योगदान देणारी राहिली नाही तेव्हा केलेल्या बदलांनंतरही कायम राहिली. अशा विधवांनी या न्यायालयात रिट याचिका दाखल केल्या. तसेच अशयाच परिस्थितीत असलेल्या विधवांनी मुंबई उच्च न्यायालयात रिट याचिका क्रमांक ३७४९/८४ दाखल केली होती. उच्च न्यायालयाच्या खंडपीठाने आमच्या मते अत्यंत निराधार असलेल्या कारणांसाठी रिट याचिका फेटाळली, परंतु तो मुद्दा वादग्रस्त आहे. त्यानुसार आम्ही मुंबई उच्च न्यायालयाने ज्यांची याचिका फेटाळली होती त्या याचिकाकर्त्यांना अपिलासाठी अनुमती दिली. या न्यायालयात दाखल करण्यात आलेल्या रिट याचिकांमध्ये रुल नीसी (Rule Nisi) जारी करण्यात आला.

निवृत्तीवेतनाच्या संकल्पनेची तपासणी करणे आवश्यक नाही. या न्यायालयाने अनेक निकालांमध्ये आधीच निर्णय दिल्यानुसार निवृत्तीवेतन हा हक्क आहे, बक्षीस किंवा मोफत दान

नाही. निवृत्तीवेतनाची रक्कम अदा करणे. सरकारच्या मुखत्याराच्या अधिकारावर अवलंबून नसते तर संबंधित नियमांनी नियंत्रित असते आणि नियमानुसार निवृत्तीवेतन मिळण्यास पात्र असलेली कोणतीही व्यक्ती ते हक्क म्हणून दावा करू शकते. देवकी नंदन प्रसाद विरुद्ध बिहार राज्य आणि इतर (१९७१ सप. एस्. सी. आर. ६३४), पंजाब राज्य आणि इतर विरुद्ध इकबाल सिंह (१९७६ (३) एस्. सी. आर. ३६०) आणि डी. एस. नकारा आणि इतर विरुद्ध भारत सरकार. जिथे सरकारी कर्मचाऱ्याने सेवा दिली, त्याची भरपाई म्हणून कुटुंब निवृत्तीवेतन योजना आखण्यात आली आहे, तेथे विधवा आणि आश्रित अल्पवयीन मुलांनाही कुटुंब निवृत्तीवेतन हक्क म्हणून समान्यपणे मिळण्याचा हक्क आहे. प्रत्यक्षात, आम्ही निवृत्तीवेतनाला केवळ एक वैधानिक अधिकार म्हणून नव्हे तर घटनेतील वचनाची पूर्ती म्हणून पाहतो कारण ते बेरोजगारी, वृद्धापकाळ, अपंगत्व किंवा अशाच इतर अपात्र गरजा असलेल्या प्रकरणांमध्ये सार्वजनिक सहाय्यतेचे स्वरूप घेते. संबंधित नियम केवळ घटनात्मक आदेश प्रभावी करतात. डी. एस. नकारा या प्रकरणातील निकालात पेन्शनकडे अश्या दृष्टीने पाहिले गेले आहे. प्रकरणांच्या सुनावणीदरम्यान आम्ही नमूद केले की, २२ सप्टेंबर १९७७ पासून कुटुंब निवृत्तीवेतन योजना गैर-अंशदायी झाली असल्याने, १९६४ च्या सुधारणा योजनेचा लाभ घेतलेल्या सरकारी कर्मचाऱ्यांच्या विधवा आणि त्यांच्यावर अवलंबून असणाऱ्या व्यक्तिंना तो लाभ नाकारण्याचा कोणताही प्रयत्न आवश्यक अंशदान देऊन किंवा देण्यास सहमत होऊन केला असता, ते समान परिस्थितीत असलेल्या व्यक्तींना समानता नाकारण्यासारखे होईल आणि म्हणूनच अनुच्छेद १४ चा भंग होईल. जर २२ सप्टेंबर १९७७ नंतर मृत्यू झालेल्या

सरकारी कर्मचाऱ्यांच्या विधवा आणि त्यांच्यावर अवलंबून असणाऱ्या व्यक्तिंना अंशदान देण्याची जबाबदारी न घेता कुटुंब निवृत्तीवेतनाचा लाभ मिळण्यास पात्र असतील, तर सरकारी कर्मचाऱ्यांनी अंशदान देण्यास सहमत न झाल्याच्या कारणावरून लाभ नाकारण्यात आलेल्या विधवांना वेगळेपणाने वागवता येणार नाही कारण ते ज्यांना समान वागणूक मिळण्याचा हक्क आहे त्यांच्यात भेदभावपूर्ण वर्गीकरण निर्माण करणारे होईल: न्यायालयात सुनावणीदरम्यान हा भेदभाव स्पष्ट झाल्यावर, भारत सरकारसाठी उपस्थित राहिलेले श्रीमान बी. दत्ता यांनी पुढील सूचना घेण्यासाठी थोड्या वेळासाठी स्थगितीची विनंती केली.

पुढील सुनावणीमध्ये श्रीमान बी. दत्ता यांनी भारत सरकारतर्फे एक निवेदन केले, त्याचा संबंधित भाग पुढीलप्रमाणे:

"सरकारने या प्रकरणाची तपासणी केली आहे. कुटुंब निवृत्तीवेतन योजना, १९६४ ही २२.९.१९७७ पासून नं-अंशदान देणारी करण्यात आली असल्याने, सरकार सर्व जिवंत विधवांना कुटुंब निवृत्तीवेतन योजना, १९६४ चा लाभ देण्यास सहमत आहे. अशा विधवांना २२.९.१९७७ पासून किंवा निवृत्तीवेतनधारकाच्या मृत्यूची तारीख, यापैकी जी नंतर येईल त्या तारखेपासून विधवाच्या मृत्यूच्या तारखेपर्यंत प्रदाने पाठविण्यात येतील. निवृत्तीवेतनधारकाचा मृत्यू यानंतर झाला तरीही हा लाभ उपलब्ध होईल. सरकारी निवृत्तीवेतनधारकांच्या विधवांची ओळख पटविणे आणि कुटुंब निवृत्तीवेतन निश्चित करण्यासाठी मार्गदर्शक तत्त्वे ठरवण्यासाठी प्रशासकीय प्रक्रिया विकसित केल्या जात आहेत. वरील कुटुंब निवृत्तीवेतनाचा लाभ अशा

सरकारी कर्मचाऱ्यांच्या विधवांना लागू होणार नाही जे योजना पूर्वलक्षी लागू केली असती तरीही या योजनेत समाविष्ट होणार नाहीत.”

सदर निवेदन तपासताना असे दिसून आले की, काही स्पष्टीकरणे आवश्यक आहेत. एका याचिकेत याचिकाकर्ता असलेल्या एका संघटना (Common Cause)' यांनी सदर निवेदनाचे काही पैलू दाखवून दिले ज्यांवर स्पष्टीकरण आवश्यक आहे. न्यायालयाने 'Common Cause' या संघटनेला त्यांना स्पष्टीकरणे आवश्यक असलेल्या मुद्द्यांवर सूचित करून वित्त मंत्रालयाला पत्र पाठविण्यास निर्देश दिले. संघटनेने उपस्थित केलेले मुद्दे खालीलप्रमाणे संक्षिप्त पणे मांडले जाऊ शकतात:

1. संबंधित कुटुंब निवृत्तीवेतन योजनेच्या तरतुदींमध्ये व्याख्या केल्याप्रमाणे हा आदेश विधवा/अल्पवयीन मुलगा/अविवाहित मुलीला लागू होणार का?
2. १.१.१९७३ पासून लागू करण्यात आलेले निवृत्तीवेतनाचे दर कुटुंब निवृत्तीवेतन योजनेतील सर्व पात्र व्यक्तींना समानपणे लागू करण्यात येतील का? आणि
3. मूळ कुटुंब निवृत्तीवेतन योजनेनुसार त्यांनी दोन महिन्यांचे पगार अंशदान म्हणून दिले होते की नाही याची पर्वा न करता कुटुंब निवृत्तीवेतन योजनेचा लाभ सर्व निवृत्तीवेतनधारकांना उपलब्ध करून दिला जाईल का, ज्याचे अंशदान नंतर २२.९.१९७७ पासून रद्द करण्यात आले होते.

आज प्रकरण अंतिम सुनावणीसाठी पटलावर घेण्यात आले तेव्हा भारत सरकारतर्फे

श्रीमान बी. दत्ता यांनी आणखी एक निवेदन सादर केले. भारत सरकारने वरील तीन मुद्द्यांवर आपले स्पष्टीकरण सादर केले आहे जे खालीलप्रमाणे आहे:

1. "सरकार १९६४ पूर्व-योजना अंतर्गत येणाऱ्या निवृत्तीवेतनधारकांवर अवलंबून असणाऱ्या व्यक्तिंना म्हणजे लहान मुले इत्यादींना सध्याच्या निवृत्तीवेतन नियमांनुसार त्यांना देय असलेल्या निवृत्तीवेतनचा लाभ देण्यास तयार आहे.
2. सरकार १.१.१९७३ पासून लागू करण्यात आलेले वाढीव निवृत्तीवेतन दर सर्व पात्र व्यक्तींना, त्यांच्यावर अवलंबून असलेल्या सर्व व्यक्तिंना लागू करण्यास सहमत असल्याचे स्पष्ट करण्यात आले आहे. तथापि, हे त्या अटीवर असले पाहिजे की, आता सहमत होत असलेल्या सुधारित तरतुदी अंतर्गत देय असलेली एकूण रक्कम (महागाई भत्ता वगळून) ही सध्याच्या नियमांनुसार समाविष्ट असलेल्या व्यक्तीला अनुज्ञेय असलेल्या रकमेपेक्षा जास्त नसावी.
3. सरकारने, ज्या दिवसापासून निवृत्तीवेतनधारकांनी दोन महिन्यांच्या पगाराचे अंशदान देण्याची आवश्यकता नाही ही अट रद्द केली आहे. २२.९.१९७७ त्या दिनांकापासून कुटुंब निवृत्तीवेतनाची थकबाकी देण्याचे आधीच मान्य केले आहे. ज्या व्यक्तींना आता कुटुंब निवृत्तीवेतनाचा लाभ देण्यात येणार आहे त्यांना दोन महिन्यांच्या पगाराचे अंशदान देण्याची आवश्यकता भासणार नाही. त्याचप्रमाणे, निवृत्तीवेतनधारकांनी आधीच केलेल्या योगदानाची परतफेड करण्याची कोणतीही मागणी विचारात घेतली जाणार नाही."

दिलेली स्पष्टीकरणे स्पष्ट, निसंदिग्ध आणि पूर्ण समाधानकारक आहेत. याचिकाकर्त्यांसाठी उपस्थित राहिलेल्या विद्वान वकीलांनी यापेक्षा जास्त काही करण्याची गरज नसल्याचे सांगितले आणि न्यायालयात सादर केलेली स्पष्टीकरणे सामिल करण्याची विनंती केली.

त्यानुसार या याचिका आणि अपील वरीलप्रमाणे नमूद केल्याप्रमाणे निकालात काढण्यात येत आहेत. आम्ही तदनुसार आदेश देत आहोत.

मुंबई उच्च न्यायालयाच्या खंडपीठाच्या निर्णयाविरुद्धची अपील देखील अशाच अटींवर मान्य करण्यात आली आहेत. हा अत्यंत मानवीय प्रश्नाचा सुखद अंत आहे.

अपील मान्य.

*

<u>अस्वीकरण</u>

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्यामातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

****